



ДИТЯЧІ ТА ПІДЛІТКОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ СКАУТІВ І ПІОНЕРІВ В УКРАЇНІ

Офіційно зареєстровані дит. і підлітк. організації — керовані дорослими об'єднання дітей і підлітків, покликані дбати про виховання підростаючого покоління та задоволення його різноманіт. потреб. Такі організації будують свою роботу на основі широкого використання самодіяльності та самоврядування, методів гри й змагання, з урахуванням психол. закономірностей виховання та розвитку людини у дит. й підлітк. віці. Принципи, зміст, форма та методи діяльності таких організацій, їх структура, символіка та атрибути зумовлені цілями й завданнями, соц. і нац. умовами їх роботи.

Виникнення таких організацій в Україні пов'язане зі скаут. рухом. Засн. скаут. руху вважають британ. полковника Р. Бейден-Павелла. Гол. завдання руху — патріот. виховання й самовиховання в колективі однодумців. Перший загін скаутів у Рос. імперії з'явився 1908 (1917 у 143-х містах налічувалося 50 тис. скаутів). В Україні центрами скаут. руху були Київ та Одеса. 1917–20 дружини бойскаутів існували також у Білій Церкві, Каневі, Катеринославі (нині Дніпропетровськ), Вінниці та ін. На зх.-укр. землях на поч. 20 ст. постало товариство «Пласт», що будувало свою роботу на засадах скаутизму й традиціях укр. козацтва. Його засн. — О. Тисовський, І. Чмола, П. Франко. 1911–14 «пластові» відділи не мали єдиного центру. В Галичині роботу проводили в осередках, які існували в усіх укр. і багатьох польс. г-зіях. Бл. 800 осіб налічували аналог. відділи на Буковині. 1921 товариство відновило свою діяльність у Зх. Україні. 1924 утвор. центр. керівні органи «Пласту». 1921–30 його відділи діяли майже в усіх укр. серед. школах. Після заборони діяльності «Пласту» польс. владою у вересні 1930 він працював у підпіллі, а від 1939 — за кордоном. В УСРР у 1920-і рр. діяли різні дит. і підлітк. організації. Після встановлення

більшов. влади у деяких містах (Київ, Одеса, Чернігів та ін.) на базі ліквідов. скаут. загонів почали утворювати організації т. зв. юскаутів, або юків (юних комуністів-скаутів). Вони проіснували до 1923, після чого вимушено припинили свою діяльність. Бл. 10 тис. осіб об'єднувала євр. спорт.-скаут. організація «Гашомер гацоїр». Кілька тисяч дітей та підлітків налічували польс. («Молодий ружанець», «Святі рози») та нім. реліг. об'єднання. До кін. 1920-х рр. майже всі небільшов. дит. організації ліквідовано і встановлено повну монополію піонер. організації в дит. русі. Перші дит. комуніст. групи виникли в Україні при комсомол. осередках на поч. 1920-х рр. 1922 їх почали називати групами юних спартаківців, 1924 — перейменовували на юних піонерів. Гол. завдання піонер. організації — комуніст. виховання дітей та підлітків. Для більшого зацікавлення піонер. рухом підростаючого покоління будували палаци піонерів і численні піонер. табори, організовували різноманітні гуртки та секції. Крім вихов. завдань, правлячий режим намагався через піонер. організацію залучати дітей і підлітків до актив. участі у «соціаліст. буд-ві».

Сусп.-політ. зміни в СРСР у 1980-х рр. позначилися й на розвиткові дит. руху. 1989 відновила свою діяльність організація пластунів. Групи підлітків почали діяти у кількох радикал. молодіж. організаціях, у структурі Спілки укр. молоді, Укр. молодіж. аерокосміч. об'єднання «Сузір'я», Спілки молодіж. організацій України. У незалеж. Україні велику питому вагу в дит. русі (за впливом і чисельністю) займають Спілка піонер. організацій України, «Пласт» та ін. скаут. організації. Активно діють також менш численні дит. організації та групи: «зелені», тимурівці, пошуковці, соц.-гуманіст. організації, наук.-тех., істор.-етногр. секції.

Рекомендована література

1. Молодіжний і дитячий рух в Україні: історія та генезис. К., 1993;
2. Сич О. М. Пласт: нарис витоків, історії, сьогодення. Ів.-Ф., 1999;
3. Дитячі об'єднання України у вимірах минулого та сучасного: Довідк. посіб. К., 2006.

В. І. Прилуцький

Бібліографічний опис:

Дитячі та підліткові організації скаутів і пенсіонерів в Україні / В. І. Прилуцький // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-24410>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).